

Grote Bickersstraat 76
1013 KS Amsterdam

Postbus 1903
1000 BX Amsterdam

tel 020 522 59 99
fax 020 622 15 44
e-mail info@veldkamp.net
www.veldkamp.net

Opvoeden in migrantengezinnen

De resultaten van kwalitatief onderzoek

Onderzoek in opdracht van het Sociaal en Cultureel Planbureau

Judith ter Berg en Yolanda Schothorst

Juni 2015

Projectnummer: V6368

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Onderzoeksverantwoording	2
2.1	Opzet en uitvoering van het onderzoek	2
2.2	Interpretatie rapportage	3
3	Resultaten	4
3.1	Referentiekader	4
3.2	Opvoeding in het algemeen	4
3.3	Zorgen van ouders over opvoeding	7
3.4	Een aantal zorgen/uitdagingen uitgediept: kans op ontsporing	10
3.5	Opvoedingsstijlen	12
3.6	Ondersteuningsbehoefte van ouders	13
4	Conclusies	16
	Bijlage 1 Uitnodigingsbrief professionals	
	Bijlage 2 Respondentenoverzicht	
	Bijlage 3 Gesprekspuntenlijst ouders	
	Bijlage 4 Gesprekspuntenlijst professionals	

1 Inleiding

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft Veldkamp opdracht gegeven onderzoek uit te voeren rond het thema opvoeden in gezinnen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond.

Doelstelling van het onderzoek is te achterhalen welke zorgen en uitdagingen worden gesignaleerd bij de opvoeding in migrantengezinnen. Om hier inzicht in te krijgen, zijn twee focusgroepen uitgevoerd: een groepsdiscussie met professionals op het terrein van opvoeding en zorg en een groepsdiscussie met ouders van minderjarige kinderen.

Veldkamp heeft dit onderzoek op 28 mei 2015 uitgevoerd.

In hoofdstuk 2 geven we een verantwoording van de opzet en uitvoering van het onderzoek. In hoofdstuk 3 laten we de resultaten uit de gesprekken aan bod komen. In hoofdstuk 4 presenteren we onze conclusies.

2 Onderzoeksverantwoording

2.1 Opzet en uitvoering van het onderzoek

In overleg met het SCP is ervoor gekozen om de informatie te verzamelen via groepsgesprekken.

In totaal hebben twee groepsgesprekken plaatsgevonden:

- één gesprek met ouders van minderjarige kinderen;
- één gesprek met professionals werkzaam in de opvoeding en zorg.

Binnen de groep ouders zijn twee Turks-Nederlandse, twee Marokkaans-Nederlandse, twee Surinaams-Nederlandse en twee Antilliaans-Nederlandse ouders uitgenodigd. Verder is binnen deze groep een verdeling nagestreefd naar geslacht van zowel ouders als hun kinderen als naar generatie. Voor het opleidingsniveau is een middelbaar opleidingsniveau aangehouden om te voorkomen dat opleidingen van ouders veel uit elkaar zouden lopen; het samenbrengen van hoog- en laagopgeleiden in één gesprek werkt negatief op de informatie-opbrengst. De volgende selectiecriteria zijn al met al aangehouden voor de ouders:

- ouder van één of meer kinderen; minimaal één kind van 12 – 18 jaar nog thuiswonend;
- twee ouders met een Surinaamse achtergrond, twee ouders met een Antilliaanse achtergrond, twee ouders van Turkse komaf en twee ouders van Marokkaanse komaf: telkens een vader en een moeder;
- bij moeders met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond: alleenstaande moeders;
- mix van eerste, anderhalve¹, tweede generatie (voor zover mogelijk);
- indien partner: zelfde herkomst;
- alle ouders zijn betrokken bij de opvoeding van hun kinderen en willen hun ervaringen delen;
- alle ouders vinden opvoeden soms of vaak lastig.

Het was de bedoeling in gesprek te komen met zowel professionals die te maken hebben met ouders als met jongeren uit migrantengezinnen. Voor professionals zijn de volgende selectiecriteria aangehouden:

- één wijkagent uit een buurt met veel migrantengezinnen;
- één Marokkaanse buurtvader;
- één mentor/zorg coördinator op een zwarte VO school;
- één leraar maatschappijleer op een zwarte VO school;
- vier professionals die migrantenouders ondersteunen en/of hun kinderen.

¹ Met de zogenoemde anderhalve generatie wordt bedoeld: migranten die niet in Nederland zijn geboren maar hier wel een groot deel van hun leven hebben doorgebracht.

Voor de professionals hebben we een aantal leads gekregen via contacten van het SCP met Stichting BMP. Verder hebben we een uitnodigingsbrief verstuurd naar verschillende instellingen in Amsterdam (zie voor de brief bijlage 1).

De beide groepen zijn georganiseerd in Amsterdam. De selectie van de respondenten is uitgevoerd door een selectiebureau. In totaal hebben zestien personen deelgenomen aan het onderzoek dat 28 mei 2015 heeft plaatsgevonden op ons kantoor in Amsterdam. Een overzicht van de achtergrondgegevens van de respondenten is opgenomen in bijlage 2.

De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van gesprekspuntenlijsten die in overleg met de opdrachtgever zijn opgesteld (zie bijlage 3 en 4). Het uitgangspunt was een gesprek van 120 minuten. Onderzoekers van het SCP hebben de gesprekken in een andere ruimte simultaan kunnen volgen via een gesloten tv-circuit.

2.2 Interpretatie rapportage

Kwalitatief onderzoek stelt ons in staat inzicht te verkrijgen in opvattingen van mensen en de achterliggende verklaringen daarvan. Deze vorm van onderzoek is open en exploratief en gaat uit van wat de respondenten zelf ter sprake brengen. Bij kwalitatief onderzoek gaat het om het beschrijven van de diversiteit aan opvattingen en niet om de frequentie waarmee bepaalde uitspraken worden gedaan. De resultaten uit dit kwalitatieve onderzoek zijn niet generaliseerbaar naar de onderscheiden groepen zoals deze voorkomen in de samenleving.

Opgenomen citaten dienen ter illustratie; de citaten van respondenten zijn cursief en door dubbele aanhalingstekens aangegeven. Waar relevant wordt onderscheid gemaakt tussen beide groepen. Voor de leesbaarheid in de tekst noemen we ouders niet altijd migrantenouders maar ook 'ouders'. Indien er wordt gesproken over verschillen ten opzichte van autochtone ouders zal specifiek worden geschreven over autochtone ouders en migrantenouders.

3 Resultaten

3.1 Referentiekader

De in het onderzoek betrokken professionals hebben merendeels zelf een Turkse, Marokkaanse of Surinaamse achtergrond. Ze zijn werkzaam in het onderwijs, de zorg, bij de gemeente. De beroepen variëren van mentor op een ROC, docent maatschappijleer, opvoedondersteuner in jeugdpsychiatrie/ouder centra tot opbouwwerker, buurtvader en wijkagent. Vrijwel alle professionals hebben ervaring met verschillende groepen migranten, dus zowel Turkse gezinnen als Marokkaanse, Surinaamse en in sommige gevallen ook Antilliaanse gezinnen. De meeste professionals komen in hun werk in aanraking met ouders en jongeren met wie het niet goed gaat. Opvallend is dat de professionals ook de eigen rol als ouder meenemen in hun observaties en opinies; het inbrengen van eigen ervaringen wordt niet geschuwd.

De groep ouders bestaat uit Turks-Nederlandse, Marokkaans-Nederlandse, Surinaams-Nederlandse en Antilliaans-Nederlandse ouders: vijf moeders en drie vaders. Het merendeel van hen is geboren in het land van herkomst en op jonge leeftijd naar Nederland gekomen. Hun leeftijden variëren van 35 jaar tot 62 jaar; allen hebben meerdere kinderen, waaronder thuiswonende kinderen in de tienerleeftijd.

3.2 Opvoeding in het algemeen

De ouders is als eerste gevraagd wat ze leuk vinden aan het opvoeden. Veelzeggend in dit verband is dat in eerste instantie een stilte valt; opvoeden en 'leuk' is geen voor de hand liggende combinatie. Na enige aanmoediging komt men wel met voorbeelden. Deze hebben voornamelijk betrekking op de waarde van het zien opgroeien van je kind, de fases die ze doorlopen. Verder gaat het om je kind dingen leren, maar ook als ouder leren van je kind. En het samen-zijn, knuffelen – zeker als kinderen jong zijn – wordt positief ervaren. Er is wel een stemming dat naarmate de kinderen ouder worden, het plezier in opvoeden er wat van af gaat en het moeizamer wordt. Geldt voor de ene ouder dat hij het wil doen zoals zijn ouders, voor de ander geldt juist het omgekeerde.

In de woorden van deelnemers:

“Het is niet echt het opvoeden, het samenzijn. Het schattige. Daarna beginnen ze een beetje dwars te doen.” (A vrouw)

“Je kunt ze wat leren, een stukje van jezelf meegeven. En dingen vertellen. Ze zijn een onbeschreven blad. Veel bewondering.” (S vrouw)

“Hoe je zelf bent opgevoed, dan ga je kijken om het op je kind toe te passen.” (T man)

Migrantenouders zien aanvankelijk niet zoveel verschil in opvoeding tussen autochtone ouders en migrantenouders. Een Marokkaanse ouder verwoordt dit als volgt: *“In essentie is het niet anders, we willen allemaal dat onze kinderen goed terechtkomen.”* Het voornaamste verschil zit volgens de ouders in het geloof. De kinderen van Turks-Nederlandse en Marokkaans-Nederlandse ouders worden met de islam grootgebracht.

Professionals bevestigen dit en stellen dat dit met zich meebrengt dat jongens en meisjes niet met elkaar mogen omgaan vanaf een bepaalde leeftijd, terwijl autochtone jongeren dat wel mogen. Het is problematisch voor ouders, kinderen en instanties hoe daar mee om te gaan. Professionals geven tevens aan dat migrantenkinderen worden opgevoed met bescheidenheid en terughoudendheid, terwijl deze eigenschappen op vervolgopleidingen helemaal niet handig zijn: een botsing tussen de cultuur thuis en op school.

Een paar voorbeelden:

“Daarom hebben ze ook problemen op hun stage. Er wordt verwacht dat ze assertief zijn, ondernemend, voor zichzelf opkomend. Terwijl je thuis gewend bent om af te wachten.” (mentor ROC)

“Wat ik in mijn werk zie is dat die kinderen een masker dragen. Je bent een ander persoon op school dan dat je thuis bent.” (opvoed- en jeugdcoach)

Volgens de ouders is de moeder in het gezin degene die het meest actief betrokken is bij de opvoeding. Voor de alleenstaande Surinaams- en Antilliaans-Nederlandse moeders in het gezelschap is dit vanzelfsprekend het geval, maar het geldt ook voor de Turks- en Marokkaans-Nederlandse ouders. Ze zien dit als een soort natuurlijk gegeven. Wel is het zo dat vaders sommige taken naar zich toetrekken, zoals de contacten op school of in sport.

De ouders aan het woord:

“Ik merk wel dat als er iets gebeurt, de eerste die ze benaderen dat ben ik. Dat gaat meestal wel heel goed.” (M vrouw)

“Ik ben nu alleenstaand, ik ben de opvoeder en dat was ik ook. Ik betrok de vader bij alles maar later krijg ik te horen dat hij geen bemoeienis had.” (A vrouw)

“Ik denk dat als ik heel eerlijk ben, meer mijn vrouw. Maar school of sport dan ben ik diegene die daar voor zorgt. Ik heb twee dochters en een zoontje. En mijn zoontje zal niet zo snel naar zijn moeder gaan.” (M man)

Professionals zien eveneens dat migrantenmoeders de grootste betrokkenheid hebben in de opvoeding. Er wordt echter een kanttekening geplaatst: moeders zijn tot en met de basisschool betrokken, maar dat houdt op als een kind naar het voortgezet onderwijs gaat en in een heel andere wijk naar school gaat. Dan verdwijnen de ouders letterlijk uit beeld. Een ander voegt er aan toe dat veel vaders werkloos thuis zitten, maar dat dat niet betekent dat zij een grote betrokkenheid hebben in de opvoeding.

De ouders zitten niet altijd op een lijn qua opvoeding, ook al proberen ze dat wel. Volgens zowel de moeders als de vaders in het gezelschap zijn de vaders meer de strenge factor in huis; zij stellen de uiteindelijke grenzen. Een Turks-Nederlandse vrouw wier man niet is opgegroeid in Nederland vertelt dat hij erg hoge verwachtingen heeft van de kinderen en niet goed kan omgaan met de vrijere cultuur in Nederland.

De ideeën over opvoeding baseren de ouders deels op de ervaringen met eigen ouders: dit gebeurt zowel bewust (juist anders doen of meer als voorbeeld) als meer onbewust (je merkt dat je dingen op dezelfde manier aanpakt). Een ouder zegt bijvoorbeeld: *“Je staat er niet bewust bij stil, je doet je best.”* (A vrouw) Ook andere personen in de directe omgeving spelen een rol: vriendinnen, juf op school, andere ouders.

De ouders hierover:

“Ik denk dat je onbewust veel overneemt van je ouders. Ik zeg niet dat het een goede opvoeding is geweest, maar ik doe het zelf soms ook.” (M man)

“Vaak wil je het anders doen, maar dan merk je in de praktijk dat je het toch wel doet. En waarin jij tekort bent gekomen toen jij klein was, dat wil je allemaal goed doen. Maar dan komt het je verdacht bekend voor.” (S vrouw)

Ouders geven aan de opvoeding van hun kinderen een hele klus te vinden. De opvoeding van de kinderen tot de tienerleeftijd/middelbare school gaat volgens hen vrij aardig, maar vanaf die tijd wordt het lastiger. Kinderen ontwikkelen dan meer een eigen mening, luisteren niet altijd naar hen en verdwijnen deels uit het zicht door de gang naar de middelbare school. De opvoeding stemt ouders tot tevredenheid als hun kinderen naar hen luisteren, als ze hun opleiding goed afmaken, als ze merken dat ze gezag hebben.

In de eigen woorden:

“School gaat goed, bijbaantje, rijbewijs. Als dat goed gaat, kan ik een beetje rustiger worden. Bij mijn zoon duurt het iets langer dan bij mijn dochter.” (A vrouw)

“Ik heb wel gezag.” (M vrouw)

“Dat ze uiteindelijk wel naar me luisteren. Het lukt op zich nog wel.” (M man)

Professionals zien de moeite van ouders terug in hun werk. Een van hen signaleert twee reactiepatronen van ouders: een groep ouders is handelingsverlegen, doet niks meer en trekt zich terug en een groep ouders bagatelliseert de problemen en gaat een zeer autoritaire opvoedingsstijl aanhouden. Het verwachtingspatroon ten aanzien van kinderen verschilt in de thuis- en schoolsituatie; dat maakt het voor hen lastig om te schakelen. Samen met de weinig stabiele omgeving door de optelsom van problemen waarmee men in migranten gezinnen te maken kan hebben (scheiding, werkloosheid) maakt dit de opvoeding tot een steeds grotere last voor ouders.

In hoeverre zijn de jongeren voor hun toekomst georiënteerd op Nederland of elders?

De meeste ouders geven aan dat hun kinderen hun toekomst in Nederland zien. Een enkele ouder stimuleert haar kinderen om een zo hoog mogelijke opleiding te volgen en eventueel ook buiten Nederland te kijken naar mogelijkheden op werk.

Professionals bevestigen het beeld dat migrantenjongeren hun toekomst vooral zien in Nederland: *“Ze willen allemaal geld verdienen, in de economie hier en een tweede huis in Marokko.”* (jeugd- en opvoedcoach) Professionals hebben het in dit verband overigens niet zozeer over oriëntatie, maar meer over het centraal stellen van de ‘eigen’ identiteit. Professionals zien dat sommige jongeren hun religieuze identiteit centraal stellen; zij presenteren zich als moslim, terwijl ze de Koran niet hebben gelezen. Er zijn ook jongeren die de nationale identiteit van hun

herkomstland benadrukken. Dit zijn vaak jongeren die zich niet geaccepteerd voelen in Nederland. Dit laatste speelt volgens de professionals vooral bij Marokkaanse jongeren, die te maken krijgen met negatieve reacties in de samenleving/op school. Ze zetten zich af tegen deze negatieve houding en propageren om die reden de eigen identiteit. Een van de professionals vult aan en stelt dat de jongeren die het goed doen onzichtbaar zijn, terwijl degenen met problemen in de aandacht staan. Hij pleit ervoor dat degenen die het goed doen als rolmodel fungeren voor de opgroeiende jongeren.

3.3 Zorgen van ouders over opvoeding

Ouders en professionals is gevraagd welke zorgen migrantenouders hebben bij de opvoeding van hun kinderen. Ze brengen de volgende zorgen naar voren:

<i>zorgen van ouders</i>	<i>(gepercipieerde) zorgen van professionals</i>
<ul style="list-style-type: none"> • overgang naar het voortgezet onderwijs* • verkeerde vrienden • drugs • seks • zwangerschap • geen werk • geldzorgen • zonder diploma • te vrije omstandigheden • sociale controle (gebrek aan) • criminaliteit/gevangenis • na school → buitenland? • social media → soort informatie/internet • sparen voor studie • discriminatie 	<ul style="list-style-type: none"> • beïnvloedbaarheid kinderen: slecht gezelschap • modernisering, de computer • schaamtecultuur • discriminatie door gemeenschap/vooroordelen (op school) • verschil tussen cultuur op school en cultuur thuis • behouden van eigen cultuur en een weg vinden in de samenleving • acceptatie van het kind door de samenleving • onzekerheid over eigen rol als opvoeder • onvermogen/onmacht • hoe vorm te geven aan betrokkenheid bij school • identiteit (van ouders en jongeren) • angst voor instanties • omgaan met eigen kracht en verantwoordelijkheid (decentralisatie jeugdzorg) • radicalisering <p><i>problemen door omstandigheden ouders</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • eigen problemen: financiën, huisvesting, psychiatrie • taalproblemen • verschil hoog en laagopgeleide ouders: laag opgeleide ouders meer moeite met opvoeden

	<ul style="list-style-type: none"> • angst • weinig tijd
--	--

* blauw gemarkeerde zorgen geven de overeenkomsten aan tussen ouders en professionals

Wat gelijk opvalt, is dat de zorgen van ouders veel concreter van aard zijn. Ze zijn bang dat hun kinderen in contact komen met drugs, ongewenste zwangerschap, criminaliteit. Maar ook dat ze hun opleiding niet afronden, geen werk zullen vinden.

Ouders en professionals brengen verder behoorlijk veel dezelfde zorgen naar voren: cultuur thuis en op school, 'verkeerde' vrienden, de rol van internet/social media, discriminatie/vooroordelen. De overgang naar de middelbare school markeert voor ouders een belangrijke wijziging in de opvoedingssituatie: ze hebben letterlijk minder zicht op hun kinderen, de kinderen raken in de puberteit, de kinderen komen op school in aanraking met andere 'vrijere' normen en waarden dan die thuis gelden. Het krijgen van 'verkeerde vrienden' is daarmee een reëler risico geworden. Hun kinderen krijgen te maken met vooroordelen en discriminatie en ouders vinden het moeilijk te bepalen hoe ze daar op moeten reageren. De rol van internet, social media en de informatie die kinderen daaruit meekrijgen is voor sommige ouders lastig te hanteren.

In hun eigen woorden:

"Twitter, Facebook, series. Bepaalde series vinden zij dood normaal. Als er twee jongens zitten te zoenen vind ik dat niet normaal, daar krijgen we discussies over. Dat er informatie binnengehaald wordt die ik niet fijn vind." (T man)

"Zwangerschap voor mijn dochter en seks voor mijn zoon." (A vrouw)

"Niet met de verkeerde mensen omgaan." (M vrouw)

Professionals voegen er nog meer zorgen aan toe waarin de positie van migrant zijn in de Nederlandse samenleving centraal staat: acceptatie, identiteit.

Twee uitspraken:

"Het behouden van de eigen cultuur en een weg vinden in deze ingewikkelde samenleving."
(opbouwwerker)

"Identiteit, wie ben ik? Ben ik laag opgeleid of hoog? Ben ik Nederlander? Ben ik moslim?" (opvoed- en jeugdcoach)

Maar de professionals noemen ook een schaamtecultuur die ervoor zorgt dat kinderen hun zorgen niet delen met ouders en ouders op hun beurt niet snel met problemen naar buiten komen. Tevens geven ze aan dat bepaalde omstandigheden van de ouders zorgen voor een achterstandssituatie die een negatieve invloed uitoefenen op het opvoedingsmilieu zoals werkloosheid, laag opleidingsniveau van de ouders, financiële zorgen, huisvestingsproblemen, taalproblemen. Hetzelfde horen we bij ouders terug; sommige ouders zien in de eigen herkomstgroep veel opvoedproblemen onder meer veroorzaakt door sociale problemen, onvoldoende Nederlandse taalbeheersing.

Een van hen:

“Het zijn meestal de ouders die op oudere leeftijd naar Nederland komen en het wel moeilijk hebben. Ik zie ook vaders die niet naar school gaan, of de taal niet spreken, of kinderen spelen tot heel laat buiten.” (M man)

Gevraagd naar de zorgen die hen het zwaarst vallen, blijken ouders vooral te worstelen met het probleem van ‘verkeerde vrienden’, discriminatie, geen diploma en geen werk.

Angst dat kinderen het verkeerde pad op gaan

Een van de grootste zorgen en angsten van de ouders is dat hun kinderen in slecht gezelschap verkeren, op een verkeerde manier beïnvloed worden en daarmee eventueel het verkeerde pad opgaan of ontsporen. De peerpressure speelt bij de tienerkinderen een rol. Dit leidt bij sommige ouders tot een behoefte aan controle over het doen en laten van hun kinderen: een verbod op het omgaan met bepaalde kinderen of het checken van hun mobiele telefoons.

In de woorden van de deelnemers:

“Ja, mijn dochter is wat onzeker, een meelopertje. Ze wil het goed doen voor haar vriendinnen. Ze is niet verkeerd, maar beïnvloedbaar.” (T vrouw)

“Ik weet wie zijn vrienden zijn, maar hij heeft ook een Galaxy (red. smartphone) en dan ga ik checken. Ik check alles. En dan zie ik iemand wie ik niet ken, en dan ga ik vragen stellen. Nu heb je gezag over je school en kinderen. Maar uiteindelijk als ze naar de middelbare school gaan komen ze met andere mensen in aanraking.” (M vrouw)

Professionals herkennen deze angst en benadrukken dat ouders de neiging hebben de schuld te leggen bij ‘andere kinderen’ en niet hun eigen kind. Ook nu weer komt de scheidslijn naar voren tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs: het naar buiten gaan van kinderen brengt onduidelijkheid met zich mee over waar ze zijn en dat voedt de angst van ouders. Het gebrek aan ‘praatcultuur’ in migrantengezinnen wordt als probleem benoemd. Ze benoemen ook de terughoudendheid van ouders om ondersteuning te vragen bij de opvoeding. Er wordt vaak gesteld: *“Ik heb geen probleem.” (mentor op ROC)*

Discriminatie

Ouders geven aan dat discriminatie hun kinderen raakt, dat ze het niet voor hen kunnen weghouden en dat het hen zorgen baart voor de toekomst van hun kinderen. Toch zeggen enkele ouders ook dat kinderen in Nederland veel kansen krijgen.

Een paar voorbeelden van uitspraken over discriminatie:

“Als je Mohammed heet is het lastiger solliciteren.” (S man)

“Ja, dochter van 13 is begonnen met het dragen van een hoofddoek. Ze is het enige Marokkaanse meisje. De gymjuf zei dat ze ‘m weg moet doen, omdat het gevaarlijk zou zijn voor andere kinderen. Dat voelde wel als discriminatie.” (M man)

“Ondanks dat mijn kind hier geboren is, wordt er toch gediscrimineerd. Als ze mij zien met een hoofddoek. Soms zegt hij tegen mij: als je geen hoofddoek draagt dan zal het anders zijn.” (M vrouw)

“Ze willen de citotoets afschaffen en alleen het advies van de leraar volgen. Je ziet bijvoorbeeld dat op een basisschool een allochtoon kind hoog scoort op de citotoets maar een laag advies krijgt ...” (S man)

Het is voor de ouders niet makkelijk om hiermee om te gaan. Ze geven aan boos te worden en zich soms machteloos te voelen. Deels komen ze in een spagaat: bij het aanbieden aan hun kind om mee te gaan naar school en het te bespreken, blijkt dat hun kinderen dat liever niet hebben en dan vinden ze het moeilijk te bepalen waar ze goed aan doen. Ook de professionals signaleren een schroom van de ouders om zaken te bespreken op school.

In de contacten met instanties krijgen ouders eveneens te maken met vooroordelen: op school, in doorverwijzingen naar hulpverlening. Een van hen stelt dat migrantenkinderen eerder naar jeugdzorg worden gestuurd.

Professionals benoemen eveneens discriminatie/vooroordelen als een van grootste zorgen, naast de schaamtecultuur, onzekerheden en angsten van ouders over hun opvoedrol. Een van hen geeft aan dat ouders door hun angsten hun kinderen dingen gaan verbieden in plaats van hen weerbaar te maken. De schaamtecultuur zorgt ervoor dat zaken onbesproken blijven. Ze schetsen met andere woorden het beeld van een gesloten cultuur.

De problemen gelden ook voor tweede en derde generatie migranten in hun optiek. Waarbij bovendien geldt dat de groep waarmee het goed gaat afstand neemt van/zich niet identificeert met de groep waarmee het niet goed gaat. Dit wordt door verschillende gesprekspartners beaamd.

“Ze worstelen met het migrant zijn, mannen of meisjes die hier geboren zijn en half Marokkaans, maar ze voelen zich gediscrimineerd, een achterstandsgroep.” (opvoed- en jeugdcoach)

3.4 Een aantal zorgen/uitdagingen uitgediept: kans op ontsporing

Er is voor een aantal mogelijke problemen nagegaan hoe ouders en professionals hier tegenover staan.

‘Zich wel of niet thuis voelen in de Nederlandse samenleving’

Ouders geven aan dat hun kinderen zich in principe thuis voelen in Nederland, het land waar ze geboren zijn. Wel wordt gesteld dat ze in het opgroeien te maken gaan krijgen met vooroordelen. Indien ze op vakantie in het land van herkomst zijn, gaan kinderen vergelijkingen maken met Nederland en dan komt het land van herkomst er bij sommigen positiever uit. De ouders relateren dit echter meer aan het ‘vakantiegevoel’ dan aan het zich niet thuis voelen in Nederland. Maar ouders van islamitische kinderen hebben zoals eerder al gesteld wel te maken met een negatieve houding ten opzichte van migranten. Een van hen:

“Ze voelt zich thuis en in Marokko ook. Ik denk dat ze zich veilig voelt, maar ze vraagt wel eens: ‘Waarom hebben Nederlanders zo’n hekel aan moslims?’”(M man)

Professionals zien het zich niet thuis voelen in de Nederlandse samenleving als een reëel probleem. Het probleem zit hem dan niet zozeer in het zich niet thuis voelen, maar meer in het zich niet welkom voelen of geaccepteerd voelen. Bij sommige jongeren leidt dat volgens hen tot het vormen van groepjes waar de dreiging van criminaliteit of radicalisering actueel wordt.

Risico op ontsporing/radicalisering

De berichtgeving in de media is volgens de ouders vaak negatief van aard over migranten en migrantenjongeren. Een Antilliaans-Nederlandse ouder vertelt dat een tijd terug Antillianen vaak negatief in het nieuws terechtkwamen, nu minder. Ook professionals vinden dat er veel aandacht is voor migranten in negatieve zin. Sommigen van hen proberen hier tegenwicht in te bieden.

De aanslagen in Parijs hebben bij ouders wel tot gesprekken over het nieuws geleid. Hun kinderen hebben het erover op school en komen er mee naar huis. Dit speelt vooral bij de islamitische kinderen. De ouders geven aan hierover het gesprek aan te gaan, door te stellen dat berichtgeving vaak eenzijdig is, dat scholen en instanties hun normen proberen op te leggen. Duidelijk is dat het voor boosheid zorgt in gezinnen; waarom geen aandacht voor de acties van Amerika maar wel voor deze aanslag? Ze krijgen het gevoel aangesproken en aangekeken te worden op zaken die buiten hun invloedssfeer liggen.

Een aantal Turks-Nederlandse en Marokkaans-Nederlandse ouders geeft desgevraagd aan wel angst te hebben voor mogelijke radicalisering van hun kinderen, tegelijkertijd lijkt het ook ver van hen af te staan. Ze proberen het gesprek aan te gaan met hun kinderen, maar vertellen tegelijkertijd gehoord te hebben dat kinderen er niet open over zijn en 'opeens' weg zijn, het is moeilijk om het te zien aankomen.

Er lijkt bij de ouders enige terughoudendheid om er in groepsverband over te praten merkbaar. Een van hen stelt zich kwetsbaar op en is open over zijn zorgen:

"Mijn middelste dochter van dertien volgt het nieuws. Die wordt boos als moslims negatief in het nieuws komen. Ik denk dat ze zich thuis voelt, maar ik ben wel bang voor Syrië. Zeker omdat ze zich dat zo aantrekt. Bij mijn oudste dochter gaat het erin en eruit." (M man)

Deze ouder vertelt ook dat een kennis van zijn vrouw een dochter heeft die naar Syrië is gegaan. Hij worstelt ermee. Op dit punt in het gesprek roert een Nederlands-Surinaamse ouder zich; ze voelt zich niet meer aangesproken door het onderwerp en wil door.

Professionals geven aan dat het nieuws over de aanslagen bij migrantenouders en henzelf zeker leidt tot zorgen en angst voor radicalisering bij hun kinderen. Sommige migrantenjongeren gaan zoeken naar informatie en blijken daarin gevoelig voor complottheorieën, het creëren van een eigen wereld. Ze benoemen de rol van Al Jazeera hierin. Ze vinden het van belang dat ouders en kinderen moeten leren om kritisch te zijn en vragen te stellen.

In eerste instantie zullen volgens een opvoedondersteuner ouders positief reageren als hun kind interesse toont in religie en het geloof gaat praktiseren, maar ze worden ongerust door de meisjes en jongens die naar Syrië uitreizen. Een enkele professional stelt dat ouders zich actiever opstellen en wakker geschud lijken door de voorbeelden uit hun naaste omgeving en berichtgeving door de media. Ouders komen volgens professionals ook wel met vragen over hoe ze hiermee moeten omgaan. Het is voor zowel ouders als professionals moeilijk te duiden wanneer interesse in religie omslaat in radicalere ideeën. Ze reageren op signalen en geven tegelijkertijd aan dat ontwikkelingen soms heel snel kunnen gaan.

In de eigen woorden:

“Aan de kleding zie je het of ze gaan radicaliseren of niet. Ze geven een boekje mee, maar het zijn kinderen die niet eens een Arabisch boekje kunnen lezen.” (buurtvader)

“Soms zeggen ouders: wat moet ik doen als er straks problemen komen?” (hulpverlenster in jeugdpsychiatrie)

“Wat ik meekrijg van andere agenten is dat ouders bang zijn dat ze (red. hun kinderen) naar Syrië gaan(...).” (wijkagent)

3.5 Opvoedingsstijlen

Hoe voeden migrantenouders hun kinderen op: welke stijl hanteren ze? Het merendeel van de ouders geeft aan een vrij strenge opvoedingsstijl te hanteren. Ze gebruiken woorden als ‘traditioneel’, ‘streng’, ‘ouderwets’, ‘waarden en normen moeten ze meenemen’. Er is in deze gezinnen niet al te veel overleg met de kinderen. Een paar ouders zijn wat coulanter en hebben het meer over ‘begeleiden’, ‘structuur bieden’, ‘praten’.

Praten met de kinderen lijkt de ouders tot een bepaalde leeftijd van de kinderen redelijk af te gaan, daarna wordt het lastiger. Tevens lijkt het praten meer gericht te zijn op het overdragen dan op het onderling uitwisselen.

Professionals hebben het over een ‘gesloten’ en ‘autoritaire’ stijl. De ouders die zij tegenkomen in hun werk hebben vaak moeite met consequent zijn en structuur bieden. Kinderen worden volgens hen lang vrijgelaten en op een bepaalde leeftijd geconfronteerd met grenzen die niet worden uitgelegd/toegelicht.

Ouders en professionals in dit onderzoek herkennen de vraag van migrantenouders uit ander onderzoek waar hun kinderen zijn geweest. Ouders geven aan zelf ook altijd te vragen waar hun kinderen naartoe zijn geweest, waar ze vandaan komen, contact op te nemen als ze later thuis zijn dan afgesproken. Bezorgdheid en angst voor wat er eventueel kan gebeuren met hun kinderen zijn voor hen de belangrijkste beweegredenen. Een paar ouders geven aan niet altijd een ‘echt’ antwoord te krijgen op deze vraag. Een van hen:

“Als je het vraagt zeggen ze meestal ‘buiten spelen’, terwijl ze daar niet meer de leeftijd voor hebben. “ (A vrouw)

Professionals benoemen eveneens angst van migrantenouders als de drijfveer om controle te willen hebben over het gaan en staan van de kinderen. Want het is niet zo dat kinderen dan altijd open zullen vertellen waar ze zijn geweest. Het is meer een rituele dans waarin de ouder toestemming geeft voor het naar buiten gaan en kinderen antwoorden geven waarvan ze vermoeden dat ouders daarmee kunnen leven. Er is gebrek aan openheid in de relatie volgens de professionals.

“Kinderen geven een ander antwoord. Met wie was je, waar was je? Dan gaat het kind een wenselijk antwoord geven. Je loopt vast, de ouders proberen op afstand te controleren.” (opbouwwerker)

Uit hetzelfde onderzoek komt naar voren dat migrantenkinderen het vaak moeilijk vinden om hun zorgen te delen met hun ouders en met hen te praten over belangrijke dingen. Sommige ouders geven aan dit te herkennen. Gevraagd naar verklaringen hiervoor tasten ze deels in het duister, omdat ze hun kinderen naar hun idee hebben aangemoedigd open te zijn. Ze stellen

dat sommige zaken onoplosbaar zijn en dat dat ervoor kan zorgen dat kinderen het niet met hen bespreken. Een paar islamitische ouders stellen dat hun religie hen beperkingen oplegt en dat bepaalde zaken taboe zijn, waardoor deze niet snel worden besproken.

De ouders aan het woord:

“Je leert ze vanaf klein dat ze open moeten zijn maar ze kiest er zelf voor of ze je alles gaan vertellen of niet.” (A vrouw)

“Dan hebben ze een ander beeld, over traditionele en culturele opvoeding. Misschien schamen ze zich.” (T man)

“Als buitenlander heb je een ander soort probleem dan Nederlanders. Bijvoorbeeld als je zwart bent, dat zal een kind niet zeggen want ze weten dat het niet op te lossen is.” (A vrouw)

“In de Islam zijn sommige dingen taboe. Daar had ik het met m'n ouders niet over.” (M man)

3.6 Ondersteuningsbehoefte van ouders

Wat te doen bij problemen in de opvoeding? Ouders geven aan er eerst zelf uit te willen komen met de opvoeding van hun kinderen. Bij problemen stellen ze het gesprek aan te gaan met hun kind, samen dingen te ondernemen, te bidden. Als ze behoefte hebben aan steun zullen ze deze in eerste instantie dichtbij huis zoeken: de eigen moeder (oma van het kind), een ander familielid, eventueel een collega. Er is huiver merkbaar bij ouders voor het zoeken van hulp bij een instantie, dat zullen ze niet snel doen. Eigen ervaringen en ervaringen in de directe omgeving met jeugdhulpverlening zorgen voor het nodige wantrouwen ten opzichte van hulpverleningsinstanties. De angst heerst dat ze kinderen dan kwijtraken, dat er door hulpverleners geredeneerd wordt vanuit vooroordelen die in het nadeel van hun kinderen kunnen uitpakken.

Een paar voorbeelden:

“Ik heb in die situatie gezeten, ik weet de oplossing niet. Hij loopt zonder diploma, werk houdt hij ook niet vast, ik weet niet waar hij 's avonds uithangt.” (A vrouw)

“Mijn broertje was toen hij 16 was ook zo'n jongen. Ze zoeken wat erachter is, maar het kind moet het willen. De buitenkant helpt niet. Ze lossen niet echt op. Die hulp heb ik niet ervaren als goede hulp. (...) Ze moeten kinderen niet uit huis plaatsen maar zoeken in het huis waar het probleem zit.” (T vrouw)

Een van de ouders is zelf als vrijwilliger betrokken bij een laagdrempelig 'father-mother'project in de wijk, waar eventueel bij grotere problemen wordt doorverwezen naar een professionele instantie.

Indien ouders het gevoel hebben dat hun kind echt het verkeerde pad op dreigt te gaan/dreigt te ontsporen, stellen ze dezelfde handelingen voor als bij problemen: zelf oplossen, praten, samen dingen doen. Een enkele ouder geeft aan de controle op het kind te zullen vergroten door hem niet meer uit het oog te verliezen en naar school te brengen en te halen. Een andere ouder klaagt over te weinig informatie vanuit school.

De school krijgt een belangrijke rol toegedicht in het ondersteunen van ouders:

- het informeren van ouders als er tussenuren zijn
- via mentor hulp bieden
- tijdig informeren over problemen met het kind

Ook in het kader van het voorkomen van radicalisering kan school een signalerende rol spelen volgens ouders, mits er aandacht is voor individuele kinderen.

Desgevraagd geven Turks-Nederlandse en Marokkaans-Nederlandse ouders aan dat de moskee een rol kan spelen bij het voorkomen van radicalisering door uitleg te geven aan kinderen, bepaalde ideeën te weerleggen.

Een paar voorbeelden:

“En dan dingen uitleggen, zeggen wat Jihad is. Dan krijgt je kind dat mee.” (M vrouw)

“Het interpreteren van iets: sommige kinderen nemen iets aan wat wordt gezegd.” (T man)

Professionals bevestigen het beeld van de angst van ouders voor officiële hulpverleningsinstaties: angst voor regieverlies over het eigen gezin en kinderen. Ze zien dat ouders over het algemeen niet snel naar een instantie gaan voor ondersteuning, maar het in de eigen familie/omgeving houden; dat is vertrouwd voor hen. Op advies van school zullen ze eventueel naar een Centrum voor Jeugd en Gezin gaan of naar een Opvoedpoli. Andere kanalen zijn vrijwilligersorganisaties, buurthuizen.

Het huidige ondersteunings-/hulpaanbod voldoet in de ogen van professionals niet altijd. Ze geven aan dat in de huidige ondersteuning verkeerde keuzes worden gemaakt: er wordt te veel uitgegaan van de eigen kracht van ouders in plaats van hulp te bieden. Ook is het hulpverleningsaanbod verminderd.

Een paar professionals plaatsen kritische kanttekeningen bij de geboden hulp/ondersteuning: het niveau is soms te laag, docenten op vmbo's weten zich niet goed raad.

“Op het vmbo denk ik wel eens: sommige docenten weten het ook niet. Er zijn weinig goede docenten.” (docent maatschappijleer)

Professionals geven een aantal randvoorwaarden aan, waar ondersteuning van ouders volgens hen aan moet voldoen, mede in het kader van het voorkomen van radicalisering:

- dichtbij (in de eigen wijk/buurt)
- laagdrempelig
- ouders in hun waarde laten: samen dingen ondernemen
- vraaggericht werken, niet opleggen en niet betuttelen
- luisteren naar ouders
- een (vertrouwens-)band opbouwen
- signaleren, in contact blijven

In hun eigen woorden:

“Vraag gericht werken. Professionals worden vaak opgeleid met, je moet het zo en zo gaan aanpakken. Ik denk dan, zorg dat je als professional laagdrempelig aanwezig bent. Wees gewoon mens en zorg dat mensen een klik met je hebben. je moet ze het gevoel geven dat je

naar ze luistert. Ga de wijk in, zorg dat je aansluit, je op tijd erbij bent. Mensen zie je binnen een Ouder- en Kindcentrum gaan zitten (...). Jij moet zorgen dat je er bent voor die mensen.” (opvoedingscoach)

“Signaleren en met de ouders in contact blijven. Als je in gesprek bent kun je dat altijd nog bespreken met elkaar. Als je denkt dat je het zelf niet kunt oplossen dan kun je ook aan de ouders vragen, kennen jullie iemand die er verstand van heeft? Niet van straks wordt mijn huis doorzocht of dat je dingen opgelegd krijgt.” (buurtvader)

De wijkagent benoemt het probleem van ‘onzichtbaarheid’. Juist de gezinnen waarmee niet in contact wordt gekomen, de zorgmijders, zijn wat hem betreft problematisch omdat ze pas in beeld komen als zaken uit de hand lopen.

Professionals zien desgevraagd ook een rol weggelegd voor school in de ondersteuning van ouders. Scholen mogen zich (pro-)actiever opstellen, juist omdat deze ouders en kinderen niet snel zelf contact zoeken/met problemen komen. Het is belangrijk dat school en ouders samen een alliantie om het kind vormen. Scholen/mentoren zouden ouders en kind niet los moeten laten. Vanuit school kunnen ouders worden betrokken bijvoorbeeld door (verplichte) bijeenkomsten voor hen te organiseren. Ook zou men vanuit school op bezoek kunnen gaan bij de ouders. Professionals zien als belangrijke functie van scholen het signaleren van problemen en eventueel doorverwijzen. Van belang is dat scholen duidelijk zijn naar ouders, over de rollen, verwachtingen en problemen. Een professional benadrukt het belang van diversiteit onder docenten: op elke school zouden migrantendocenten werkzaam moeten zijn.

Het systeem in Amsterdam, waar op elke school een ouder-kindadviseur samen met interne begeleiders vaste aanspreekpunten vormen voor ouders, kinderen en docenten, wordt als een goed initiatief naar voren gebracht.

4 Conclusies

In het voorgaande zijn de bevindingen in detail terug te lezen, navolgend maken we de balans op van de twee groepsgesprekken met migrantenouders en professionals die we op verzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) op 28 mei 2015 hebben gevoerd. Thema van het onderzoek was het opvoeden in gezinnen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond.

- De geïnterviewde migrantenouders en professionals zitten vaak op één lijn in hun ideeën over de opvoeding in migrantengezinnen. De professionals benoemen het soms anders/abstracter en soms vanuit hun door het werk ingegeven negatieve ervaringen, maar de strekking is vaak gelijklopend.
- Opvoeden is vaak nog leuk als de kinderen klein zijn, maar naarmate kinderen groter worden levert het de migrantenouders meer hoofdbrekens op; het aanbreken van de tienerleeftijd staat garant voor meer opvoedproblematiek. De opvoeding stemt de ouders tot tevredenheid als hun kinderen naar hen luisteren en goed terechtkomen.
- De plaats van het geloof in de opvoeding (lees: islam) wordt door de geïnterviewde ouders als grootste verschil ervaren tussen autochtone ouders en vooral Turks-Nederlandse en Marokkaans-Nederlandse ouders. De professionals hebben het in dit verband over het verschil tussen de cultuur thuis en de 'vrijere' cultuur op school.
- De overgang van de basisschool naar de middelbare school markeert een scheidingslijn in de opvoeding, aldus de geïnterviewde ouders. Vanaf dat moment staan ouders letterlijk meer aan de zijlijn; hun kind gaat verder weg naar school, is meer buiten hun zicht. Naar ouders zeggen is er nauwelijks contact met school; ze worden slecht geïnformeerd en ze zijn daar ontevreden over. De professionals signaleren dat ouders en kinderen moeite hebben om beide werelden met elkaar te verenigen.
- De migrantenouders met wie gesproken is, kenmerken hun opvoeding als 'vrij traditioneel' of 'streng', de professionals hebben het over een 'gesloten' of 'autoritaire' stijl waarin een gebrek aan openheid is. Er lijkt niet veel overlegd te worden met de kinderen, praten met de kinderen lijkt eerder eenrichtingsverkeer te zijn dan een tweegesprek. Ouders en professionals geven aan dat ouders zich soms onmachtig voelen en behoefte hebben aan controle over de kinderen vanuit angst en onzekerheid. Volgens de professionals is er sprake van een schaamtecultuur die ervoor zorgt dat kinderen hun zorgen niet delen met ouders en ouders op hun beurt niet snel met problemen naar buiten treden.
- De zorgen van de migrantenouders over hun kinderen spitsen zich toe op de overgang naar het voortgezet onderwijs, de zorg over omgang met en consequenties van verkeerde vrienden, discriminatie waarmee hun kinderen te maken krijgen en de angst voor een toekomst zonder diploma of werk.

- De ouders en professionals met wie gesproken is, brengen behoorlijk veel dezelfde zorgen naar voren: verschil tussen de cultuur thuis en op school, 'verkeerde' vrienden, de invloed van internet/social media, de confrontatie met discriminatie en vooroordelen. De professionals voegen zorgen toe waaruit de moeilijke positie van het leven als migrant in Nederland blijkt: acceptatie, identiteit. Tevens geven ze aan dat migrantenouders vaak in slechte omstandigheden leven die een negatieve invloed uitoefenen op het opvoedingsmilieu. Verder hebben de professionals het over de neiging van ouders om 'de ander' als schuldige of schuldigen aan te wijzen voor het gedrag van hun kind.
- De migrantenouders hebben het gevoel dat hun kinderen zich wel thuis voelen in Nederland, maar dat ze te maken hebben met vooroordelen en discriminatie. De professionals benoemen het als het zich niet welkom voelen en niet geaccepteerd voelen. Bij sommige jongeren kan dit leiden tot groepsvorming waar dreiging van criminaliteit of radicalisering actueel wordt.
- De angst voor radicalisering van migrantenjongeren – lees jongeren met een islamitische achtergrond - is zowel bij de geïnterviewde ouders als bij de professionals aanwezig. Tegelijkertijd staat het op afstand van ouders; ze kunnen zich er niet zo veel bij voorstellen. Er is volgens de professionals handelingsverlegenheid bij ouders over hoe hiermee om te gaan. Zowel ouders als professionals vinden het lastig om signalen te herkennen en geven voorbeelden van plotseling vertrokken jongeren naar Syrië.
- In de gesprekken komt naar voren dat ouders wantrouwig staan tegenover opvoed- en hulpverleningsinstanties: de angst voor regieverlies en het kwijtraken van kinderen overheerst. Bij opvoedproblemen gaan ze naar mensen in de directe omgeving zoals ouders en familie. De school kan een rol spelen in het ondersteunen van ouders, juist omdat ouders niet snel zelf contact zoeken/ met problemen komen. Sleutelwoorden in adequate hulpverlening zijn: nabijheid, toegankelijkheid, laagdrempeligheid, gelijkwaardigheid, vermogen tot luisteren, niet veroordelen, vraaggericht werken, een band opbouwen.

Bijlage 1 Uitnodigingsbrief professionals

Amsterdam, 11 mei 2015

Geachte heer, mevrouw,

Graag vragen wij uw aandacht voor een onderzoek dat wij binnenkort in opdracht van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) gaan uitvoeren. Onderwerp van het onderzoek is: opvoeden van kinderen in gezinnen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. In het onderzoek worden zowel ouders als professionals betrokken.

Door middel van een groepsgesprek wil het SCP inzicht krijgen in wat ouders en professionals zien als zorgen en uitdagingen bij de opvoeding van kinderen in migrantengezinnen. We zoeken professionals om mee te werken aan dit onderzoek dat plaatsvindt op 28 mei aanstaande.

Wat houdt u medewerking in?

We organiseren een groepsgesprek waarin we met acht professionals van gedachten willen wisselen over dit onderwerp. Het gesprek wordt geleid door een ervaren kwalitatieve onderzoeker van ons bureau en zal circa twee uur duren. De planning van het gesprek is als volgt:

- datum: 28 mei 2015
- tijd: 16.00 – 18.00 uur
- plaats: centrale locatie in Amsterdam

Komt u van buiten Amsterdam, dan worden vanzelfsprekend uw reiskosten vergoed. Daarnaast zult u een attentie ontvangen.

Tijdens het gesprek worden er notulen gemaakt en er wordt een dvd-opname gemaakt. Wij kunnen u verzekeren dat alle gegevens strikt vertrouwelijk door alle bij het onderzoek betrokkenen worden behandeld. Op basis van alle notulen stellen wij een samenvattend rapport op waarin individuen nooit te herkennen zijn.

Hoe gaat het nu verder?

Binnenkort zal een medewerker van ons bureau u mogelijk telefonisch benaderen om de reactie ten aanzien van ons verzoek te vernemen. Als wij inderdaad op uw medewerking kunnen rekenen, dan ontvangt u een schriftelijke bevestiging van uw deelname. NB: Op het moment dat we voldoende deelnemers hebben, stoppen wij met de benadering.

Heeft u vragen over het onderzoek, dan kunt u het beste contact opnemen met ondergetekende: 020 – 5225 999 of y.schothorst@veldkamp.net.

Hartelijk dank voor uw aandacht.
Hoogachtend,

Veldkamp Marktonderzoek BV

Yolanda Schothorst

Bijlage 2 Respondentoverzicht

RESPONDENTENOVERZICHT

P6368

Donderdag 28 mei 2015
16.00 - 18.00 uur

AMSTERDAM

M/V	EXPERTISE	AANVULLEND
M	Wijkagent	
M	Marokkaanse buurtvader	
V	Cross culturele coaching / zelfstandige	Ouders en kinderen
V	Mentor	Ook docent, loopbaanbegeleider en coach
M	Opbouwwerker	Werkt met jeugd en jongeren
V	Ambulant hulpverlener	Kinderen / jongeren / gezinnen
V	Leraar maatschappijleer	VO-school
V	Gezinscoach	Migrantenouders met kinderen van 0 - 23 jaar

RESPONDENTENOVERZICHT**P6368****Donderdag 28 mei 2015
18.30 - 20.30 uur****AMSTERDAM**

M/V	OPL.	LFT.	LFT KINDEREN 12-18 JAAR	AFKOMST	BEZIGHEDEN
V	MBO	45	12 & 14	Surinaams	Huisvrouw
M	MBO	62	13	Surinaams	Inspecteur gemeente
V	MAVO	53	17	Antilliaans	Administratief medewerkster
V	KMBO	42	16 & 18	Antilliaans	Huisvrouw
V	MBO	34	12	Turks	Huisvrouw
M	MAVO	36	12	Turks	WAO
V	VMBO-B	41	13	Marokkaans	Telefoniste
M	MBO	43	13	Marokkaans	Financieel acceptant verzekeringen
V	LBO	47	15 & 16	Marokkaans	Alfahulp
V	MAVO	41	13 & 15	Turks	Bankmedewerkster

Bijlage 3 Gesprekspuntenlijst ouders

**ouders over opvoeding in allochtone gezinnen,
(checklist versie 27 mei 2015)**

Deel 1: Introductie en kennismaking (15 minuten)

- Welkom heten bij Veldkamp
- Opdrachtgever: het Sociaal en Cultureel Planbureau
- Thema: We gaan het hebben over de opvoeding van kinderen in Nederland anno 2015: wat gaat er goed, wat niet, waar maken ouders zich zorgen over, wat speelt er in de samenleving? We willen graag weten wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen ouders met een verschillende achtergrond. Vandaar de samenstelling van de groep.
- Spelregels:
 - Het gaat om meningen, dat betekent dat er geen goede of foute antwoorden zijn. Verzoek om vrijuit te spreken.
 - Verzoek om mobiele telefoons uit te zetten en op te bergen
 - Opname, meekijken en anonimiteitwaarborg.
- We beginnen met een kort voorstelrondje: naam, leeftijd, bezigheden, gezinssituatie, aantal kinderen, leeftijd kinderen, herkomst.

Deel 2: De opvoeding in het algemeen (20 minuten)

- Wat vinden jullie leuk aan de opvoeding?
- Voeden jullie je kinderen anders op dan autochtone ouders? Zo ja, wat is er dan anders?
- Wie binnen het gezin houdt zich het meeste met de opvoeding van de kinderen bezig?
- *INT: Indien respondent een partner heeft:* Zijn jullie het meestal eens over de opvoeding?
- Waar baseer je de opvoeding op? Op die van je eigen (schoon)ouders, of leer je ook dingen van andere ouders?
- Zijn er andere personen die invloed hebben op je manier van opvoeden? Zo ja, wie zijn dat dan?
- Zijn jullie kinderen voor hun toekomst op Nederland georiënteerd of ligt hun oriëntatie elders? Indien elders, waar dan? Waar heeft dat mee te maken?
- Hoe gemakkelijk of hoe moeilijk vinden jullie de opvoeding van de kinderen? Waarom vinden jullie dat?
- Wat gaat er goed bij de opvoeding? Waar ben je tevreden over?
- En waar ben je bij je kinderen tevreden over?

Deel 3: Zorgen/uitdagingen bij opvoeden anno 2015 (40 minuten)

- Waar maken jullie je bij de opvoeding en ontwikkeling van je kinderen allemaal zorgen over, waar zijn jullie bang voor? *INT: inventariseer op de flipover*
- Over welke zaken maken jullie je het meest zorgen? Wat is de top 3 op deze lijst? Is die voor alle ouders hetzelfde?
- Maken jullie je zorgen over dat jullie kinderen zich niet thuis voelen in de Nederlandse samenleving? Hoe ga je daar mee om? Hoe reageer je daar als ouder op? Wat kan dat voor gevolgen hebben als ze zich niet thuis voelen?
- Maken jullie je zorgen dat kinderen op het verkeerde pad terechtkomen, crimineel gedrag (gaan) vertonen? Waarom? Hoe ga je daar mee om? Hoe reageer je daar als ouder op?
- Migranten jongeren komen regelmatig negatief in de media. Hoe gaan jullie daar mee om? Hebben jullie het daar thuis wel eens over? En hoe reageer je daar dan als ouder op?
- *INT: het onderwerp radicalisering is vooral relevant voor Turkse en Marokkaanse ouders; voorkom dat andere ouders zich 'gepasseerd' voelen.* Er is de afgelopen tijd het nodig gebeurd, zoals bijvoorbeeld de aanslagen in Parijs en de strijd van IS. Dat dringt natuurlijk ook tot jullie kinderen door. Maken jullie je daar zorgen over? Heeft dit soort gebeurtenissen invloed op jullie kinderen? Zo ja, hoe dan? Hoe reageer je daar als ouder op?
- Speelt de angst voor radicalisering van jongeren bij jullie of binnen jullie gemeenschap? Kennen jullie jongeren die daar gevoelig voor zijn? Is dit iets wat jullie tegenkomen? Wordt hier met andere ouders over gepraat?
- Maken jullie je zorgen over discriminatie van je kinderen? Maken ze dat wel eens mee? Welke vormen van discriminatie? Hoe ga je daar als ouder mee om?

Deel 4. Hulp en ondersteuning bij opvoeding anno 2015 (20 minuten)

- Door wie of wat kunnen jullie bij de net genoemde zorgen en uitdagingen in de opvoeding worden geholpen en ondersteund? Waar ga je met je vragen/problemen hierover naar toe, tot wie richt je je? *INT: inventariseer op flipover*
- Hebben jullie wel eens hulp van instanties/organisaties bij de opvoeding gehad? Zo ja, van welke instanties/organisaties? Hoe waren jullie ervaringen daarmee? Hielp dat? Waarom wel, waarom niet?
- *INT: het onderwerp radicalisering is vooral relevant voor Turkse en Marokkaanse ouders; voorkom dat andere ouders zich 'gepasseerd' voelen.* Hoe kun je voorkomen dat kinderen/jongeren zich aangesproken voelen door organisaties zoals IS? Wat kun je doen, wie moet dat doen, wanneer?

- Hoe kunnen migrantenouders geholpen worden om radicalisering te voorkomen? Door wat, door wie?
- Wat verwachten jullie hierbij bijvoorbeeld van de kerk/moskee? Kan die een rol spelen? Wat is die rol dan, waar blijkt dat uit?
- Wat verwachten jullie van school bij het voorkomen van radicalisering? Kan school daarbij helpen? Hoe kan school helpen?
- Zijn er andere instanties/personen die kunnen helpen bij het voorkomen van radicalisering? Wie dan vooral, wat is die rol dan, waar blijkt dat uit?
- *INT: indien er op dit punt zorgen leven.* Hoe kunnen migrantenouders geholpen worden om crimineel gedrag te voorkomen? Door wat, door wie?
- Wat verwachten jullie hierbij bijvoorbeeld van de kerk/moskee? Kan die een rol spelen? Wat is die rol dan, waar blijkt dat uit?
- Wat verwachten jullie van school bij het voorkomen van crimineel gedrag? Kan school daarbij helpen? Hoe kan school helpen?
- Zijn er andere instanties/personen die kunnen helpen bij het voorkomen van crimineel gedrag? Wie dan vooral, wat is die rol dan, waar blijkt dat uit?
- Wat kan ouders nou echt helpen bij dit soort zaken die anno 2015 rond de opvoeding spelen? En wie moet die hulp dan bij voorkeur bieden? Hoe moeten ze dat dan doen?

Deel 5. Opvoedstijlen (20 minuten)

- Hoe zou je je stijl van opvoeden omschrijven? *INT: eventueel voorbeelden geven*
- Overleggen jullie veel met de kinderen? Of is het veel eenrichtingsverkeer?
- Vinden jullie dat je goed met je kinderen kunt praten? Hoe zouden jullie de manier van communiceren beschrijven?
- Ik laat jullie een aantal stellingen uit een ander onderzoek zien. Hoe zouden jullie die stellingen beantwoorden? *INT: deel stellingen uit en laat invullen*
- Uit dit onderzoek komt naar voren dat allochtone ouders vaak aangeven dat ze vragen waar hun kind is geweest. Herkennen jullie dat? Waarom stellen ouders deze vraag aan hun kind? Wat willen ze dan weten? En hoe reageren hun kinderen op deze vraag? Wat doen de ouders met het antwoord van hun kind?
- Allochtone kinderen zeggen vaak dat ze toestemming aan hun ouders moeten vragen, maar dat hun ouders niet altijd weten wat ze doen/waar ze zijn. Herkennen jullie dat? Waar heeft dat mee te maken? Is dat zorgelijk? Wat kun je daar als ouder aan doen?
- Allochtone kinderen vinden het vaak lastig om hun zorgen met hun ouders te delen en met ze over belangrijke dingen te praten. Herkennen jullie dat? Waar heeft dat mee te maken? Is dat zorgelijk? Wat kun je daar als ouder aan doen?

Deel 6. Afronding (5 minuten)

- Wat moet het SCP van ons gesprek leren? Wat zou u hen aanraden? Waar zullen ouders zoals u mee geholpen zijn?
- Zijn er nog dingen niet aan de orde geweest, maar die u wel belangrijk vindt om te noemen?
- Vragen uit de meekijkruimte?

Dank voor de medewerking.

Bijlage 4 Gesprekspuntenlijst professionals

**PROFESSIONALS OVER OPVOEDING IN ALLOCHTONE GEZINNEN
(CHECKLIST VERSIE 27 MEI 2015)**

Deel 1: Introductie en kennismaking (15 minuten)

- Welkom heten bij Veldkamp
- Opdrachtgever: het Sociaal en Cultureel Planbureau
- Thema: We gaan het hebben over de opvoeding van allochtone kinderen in Nederland: wat gaat er goed, wat niet, waar maken ouders zich anno 2015 zorgen over, waar lopen ze tegen aan? We willen graag weten hoe professionals er tegen aankijken, welke verschillen en overeenkomsten er zijn tussen ouders met een verschillende achtergrond. We praten in dit onderzoek over ouders van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst. We vatten het samen onder de noemer: migrantenouders en migrantengezinnen.
- Spelregels:
 - Het gaat om meningen, dat betekent dat er geen goede of foute antwoorden zijn. Verzoek om vrijuit te spreken.
 - Verzoek om mobiele telefoons uit te zetten en op te bergen
 - Opname, meekijken en anonimiteitwaarborg.
- We beginnen met een kort voorstelrondje: naam, leeftijd, functie, organisatie, ervaring.

Deel 2: De opvoeding in het algemeen (20 minuten)

- Hoe gemakkelijk of hoe moeilijk vinden migrantenouders de opvoeding van de kinderen? Verschilt dat per groep?
- Voeden migrantenouders hun kinderen anders op dan autochtone ouders? Zo ja, wat is er dan anders? En verschilt dat per groep?
- Wie binnen dit soort gezinnen houdt zich het meeste met de opvoeding bezig?
- Zijn er andere personen die invloed hebben op hun manier van opvoeden? Wie bemoeien zich er allemaal mee?
- Zijn de kinderen voor hun toekomst op Nederland georiënteerd of ligt hun oriëntatie elders? Indien elders, waar dan? Waar heeft dat mee te maken? Wat horen jullie daar over?
- Is er volgens jullie verschil tussen eerste en tweede generatie jongeren? *INT: let op integratieparadox = tweede generatie jongeren is hoger opgeleid maar voelt zich minder thuis in Nederland.* Zo ja, hoe komt dat, waar zit dat in?
- Hoe doen migrantenkinderen het over het algemeen? Waar zijn jullie tevreden over? Verschilt dit per groep?

Deel 3: Zorgen en uitdagingen bij opvoeden in Nederland (30 minuten)

- Waar maken migrantenouders zich bij de opvoeding en ontwikkeling van migrantenkinderen zorgen over, waar zijn ze bang voor? *INT: invent. op flipover*
- Welke zaken zijn volgens u het meest zorgelijk? Wat is de top 3 op deze lijst? Is die voor alle groepen hetzelfde?
- Dat kinderen zich niet thuis voelen in de Nederlandse samenleving, is dat in jullie ogen een probleem? Wat zijn de eventuele gevolgen daarvan? Op welke manier kom je dit als professional tegen?
- Dat kinderen mogelijk op het verkeerde pad terechtkomen, is dat in jullie ogen een probleem? Op welke manier krijg je hier als professional mee te maken?
- Dat migranten jongeren regelmatig negatief in de media komen, is dat in jullie ogen een probleem? Op welke manier krijg je als professional hier mee te maken?
- Er is de afgelopen tijd het nodig gebeurd, zoals bijvoorbeeld de aanslagen in Parijs. Dat kan leiden tot radicalisering van jongeren. Speelt dat volgens jullie? Leeft angst hiervoor in de eigen gemeenschap van de ouders? Op welke manier hebben jullie als professional hier mee te maken?
- Is discriminatie van de kinderen volgens jullie een probleem? Maken ze dat wel eens mee? Welke vormen van discriminatie? Op welke manier heb je daar als professional mee te maken?
- Op welke manier gaan migrantenouders met de genoemde zorgen en uitdagingen om? Wat gaat goed? Wat gaat niet goed? Wat pakken ze goed aan, wat pakken ze niet goed aan?

Deel 4. Verschillen in opvoeding (20 minuten)

- Hoe zou je de stijl van opvoeden in migrantengezinnen omschrijven? *INT: eventueel voorbeelden geven*
- Overleggen migrantenouders in jullie ogen voldoende met hun kinderen? Of is het veel eenrichtingsverkeer?
- Vinden jullie dat migrantenouders goed met hun kinderen praten? Hoe zouden jullie de manier van communiceren beschrijven?
- Uit onderzoek komt naar voren dat allochtone ouders vaak aangeven dat ze vragen waar hun kind is geweest. Herkennen jullie dat? Waarom stellen ouders deze vraag aan hun kind? Wat willen ze dan weten? En hoe reageren hun kinderen op deze vraag? Wat doen de ouders met het antwoord van hun kind?
- Allochtone kinderen zeggen vaak dat ze toestemming aan hun ouders moeten vragen, maar dat hun ouders niet altijd weten wat ze doen/waar ze zijn. Herkennen jullie dat? Waar heeft dat mee te maken? Is dat zorgelijk?

- Allochtone kinderen vinden het vaak lastig om hun zorgen met hun ouders te delen en met ze over belangrijke dingen te praten. Herkennen jullie dat? Waar heeft dat mee te maken? Is dat zorgelijk?

Deel 5. Hulp en ondersteuning bij opvoeding (25 minuten)

- Worden migrantenouders voldoende bij de opvoeding geholpen en ondersteund? Waarom niet, waarom wel?
- Waar gaan deze ouders op dit moment met vragen/problemen naar toe, tot wie richten ze zich? *INT: inventariseer op flipover*
- Hoe kun je ouders helpen om te voorkomen dat hun kinderen zich aangesproken voelen door organisaties zoals IS? Wie kan dan wat doen?
- Hoe kun je ouders helpen om te voorkomen dat hun kinderen radicaliseren?
- Kunnen jullie (vanuit jullie professionele rol) een rol spelen bij het voorkomen van radicalisering? Hoe, op welke manier?
- Zijn er andere instanties/organisaties/personen die kunnen helpen bij het voorkomen van radicalisering? Hoe, op welke manier?
- Hoe kun je ouders helpen om te voorkomen dat hun kinderen het verkeerde pad op gaan?
- Kunnen jullie (vanuit jullie professionele rol) een rol spelen bij het voorkomen van crimineel gedrag? Hoe, op welke manier?
- Zijn er andere instanties/organisaties/personen die kunnen helpen bij het voorkomen van crimineel gedrag? Hoe, op welke manier?
- Wat kan migrantenouders nou echt helpen als ze tegen dit soort problemen bij de opvoeding aanlopen? En wie moet die hulp dan bij voorkeur bieden? Hoe moeten ze dat dan doen?
- Wat kan uw instelling/organisatie op dit terrein doen?

Deel 6. Afronding (5 minuten)

- Wat moet het SCP van ons gesprek leren? Wat zou u hen aanraden? Waar zullen ouders mee geholpen zijn?
- Zijn er nog dingen niet aan de orde geweest, maar die u wel belangrijk vindt om te noemen?
- Vragen uit de meekijkruimte?

Dank voor de medewerking.